

3. Demchuk S. Decolonizing Ukrainian Art History. *Nationalities Papers*. First View. 2024. P. 1–25. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/decolonizing-ukrainian-art-history/BADB72BD0A63CAC47C9AA59FCF7ED167>.

ПІКОВСЬКА Іванна Дмитрівна,

курсант Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

ВОРОБІЙОВА Юрїєна Ганна,

доцент кафедри військової
журналістики Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, кандидат
політичних наук

УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЯК КЛЮЧОВИЙ МАРКЕР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Українська мова є ключовим елементом національної ідентичності, оскільки саме через неї передаються історичний досвід, культурні цінності та колективна пам'ять. Мова виконує не лише комунікативну функцію, а й символічну, відображаючи належність до української політичної нації. У сучасних умовах повномасштабної війни її значення значно посилилося. Використання української мови стало індикатором суспільної позиції, національної свідомості та стійкості.

Метою дослідження є визначення ролі української мови як маркера національної ідентичності та аналіз її трансформації під впливом сучасних соціополітичних процесів. Основні завдання дослідження:

1. Дослідити історичну роль української мови у формуванні національної ідентичності.
2. Проаналізувати мовну асиметрію в Україні до 2014 року.
3. Оцінити трансформацію мовної поведінки після початку війни у 2014 і 2022 роках.
4. Виявити соціальні та світоглядні функції української мови у сучасному суспільстві.

Формування української національної ідентичності історично відбувалося через мову як головний механізм збереження культурної та соціальної спадковості. У періоди відсутності власної державності українська мова забезпечувала єдність спільноти та виконувала функцію маркера культурної ідентичності.

Системні заборони української мови в Російській імперії та СРСР, такі як Валуєвський циркуляр 1863 року, Емський указ 1876 року, мали не лінгвістичний, а політичний характер. Їх мета – витіснення мови з публічного життя та руйнування української ідентичності. Проте українська мова збереглася як засіб побутового та культурного спілкування, що дозволило швидко відновити її роль після проголошення незалежності у 1991 році. Навіть у період русифікації українська мова залишалася важливим чинником соціальної пам'яті та символічного самоусвідомлення, що підтверджується численними етнографічними та лінгвістичними дослідженнями.

До 2014 року українська мова існувала формально, проте в ключових сферах життя витіснялася російською. Мовний вибір часто визначався соціальними, професійними та економічними чинниками, а не етнічною або політичною ідентичністю.

Після початку російсько-української війни у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, спостерігається якісна трансформація мовної поведінки населення. Українська мова перестала бути регіональною або другорядною і стала головним символом належності до української нації. Масовий перехід громадян на українську у медіа, освіті та повсякденному спілкуванні є усвідомленим та особистим вибором, що демонструє зміну мотивації мовної поведінки.

Емпіричні дані свідчать про зростання відсотка громадян, які вважають українську мову ключовим елементом національної ідентичності, навіть серед тих, хто раніше переважно користувався російською мовою. Це підтверджує трансформацію мовного середовища під впливом війни та національної мобілізації.

Українська мова сьогодні виконує світоглядну функцію, пов'язуючи мовну ідентичність із поняттями гідності, свободи та відповідальності за державу. Вибір української мови стає актом особистого спротиву агресору та проявом свідомого громадянського вибору.

Важливим є і той факт, що українська мова слугує об'єднувальним чинником для громадян різного походження. Участь тих, для кого українська не була рідною, але стала мовою свідомого вибору, демонструє її роль у формуванні громадянської, а не тільки етнічної ідентичності.

Мова також виступає інструментом протидії інформаційним впливам.

В умовах війни українська мова стала засобом суспільної мобілізації. Вона активно використовується у волонтерських ініціативах, комунікації між військовими та цивільними, а також у медійному просторі. Мова формує поле, яке об'єднує суспільство навколо спільної мети та зменшує внутрішні конфлікти.

Українська мова трансформувалася з нейтрального засобу комунікації на ключовий маркер національної ідентичності, що поєднує історичну тяглисть, соціально-психологічний вибір та символічний опір агресору. Її збереження та розвиток є необхідною умовою зміцнення національної стійкості, формування громадянської ідентичності та збереження культурної спадщини.

Список використаних джерел

1. Україна і Росія в історичній ретроспективі : нариси : у 3 т. / В. А. Гриневич, В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко ; відп. ред. В. А. Смолій. Київ : Наукова думка, 2004.
2. Роль української мови у формуванні національної ідентичності в умовах війни. Електронне видання. URL: <https://echronicle.com.ua>
3. Мова як індикатор української національної ідентичності та цивілізаційного вибору. Інститут української мови НАН України. URL: <https://ukrmova.iul-nasu.org.ua>

ПЛАТ Світлана Іванівна,

курсант Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

РУДИК Андрій Олексійович,

начальник кафедри військової
журналістики Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор філософії з галузі соціальні
та поведінкові науки

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ ЯК СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Тривалий колоніальний статус українських земель у складі Російської імперії та СРСР спричинив системні деформації історичної пам'яті, культури, мови та національної самосвідомості. Внаслідок цього в українському суспільстві протягом тривалого часу відтворювалися російські імперські наративи, що заперечували українську ідентичність як таку. Зі здобуттям незалежності українці зіткнулися з глибокою кризою самоусвідомлення та національної самоідентифікації. Адже радянська ідеологія системно підміняла поняття національної ідентичності, обмежуючи автентичні мовні, культурні, історичні відмінності націй. Варто зазначити, що національна ідентичність будується протягом тривалого часу та залежить від багатьох факторів, але у короткий історичний період вона здатна суттєво змінюватися, зберігаючи, в окремих випадках, потенціал для відновлення. Цю спроможність Україна не втратила. Проте потреба в деколонізації залишається та постає світоглядною основою повного відновлення української ідентичності.